

Föredrag22BB

Föredrag om äktenskapet

under temat

Hur kan Kyrkan satsa på familjen?

Ett samtalsunderlag

Familjeåret 2021-2022

Diakon Göran Fäldt

Katolska utskottet för äktenskap och familj

Publiceras på stiftets hemsida med biskopens tillstånd i april 2022.

Kort inledning

Jag tror det finns ett engagemang och en viss oro i alla våra församlingar för våra ungdomars framtid som familjebildare i Kyrkan. Sätter vi våra ungdomar i centrum för vår uppmärksamhet för vi in hela samhällsbilden i samma centrum och frågar oss var den katolska identiteten får sin plats i mötet mellan kyrka och omgivande sociala strukturer. Kontakten med det omgivande samhället dominerar ju både i tid och rum och kontakten med Kyrkan och tron kan vara försvinnande liten. Men även om den inte skulle vara större än ett senapskorn (*Markus 4:30 - 32*) så betyder den ändå mer och är det som verkligen avgör vandringen här på jorden. Ungdomarna behöver frihet och utrymme för att utvecklas men de behöver också den fasta grunden, det de själva kan lita på som bärande i livet. De har alla fått det lilla senapskornet i dopet och genom föräldrarnas tro.

Mitt föredrag i dag har jag delat in i tre delar. Tanken är att jag efter varje del gör paus och låter er ställa en eller annan kort fråga för att sedan gå vidare. Om Pastoralrådet vill kan man efter den sista delen börja samtal i mindre grupper och då ha föredraget med sig i pappersformat. Efter sittning i mindre grupper kan man om tiden medger samlas i större grupp igen och diskutera allt man vill. Jag håller gärna i samtalen som en slags moderator – det är mitt förslag.

Den första delen har som undertema olikheterna i stiftet med både inkulturation och integration; den andra delen kommer in på en del etiska problemställningar och familjens kallelse. Den sista och avslutande delen tar upp modeller för överförande av de kristna värdena i äktenskapet i en socialt utmanande tid.

Del I

Vara "olika" och bilda nya familjetråd i Sverige.

Till den grunden hör alla frågorna om äktenskapet, familjetraditionerna och den medföljande "kulturen". I mitt arbete som ständig diakon i en typisk invandrarförsamling i Sverige undrar jag ofta. Dessa unga människor är genom sitt ursprung mycket "olika" andra i den svenska myllan. Men de är så fina människor och de imponerar på mig genom sin värdighet och hållning. De växer upp som katoliker i en miljö som är deras men inte föräldrarnas. En gång ska de bilda familj och ha en framtid i det här landet. De ska rota sig och de ska bilda nya familjegrenar som har ett dubbelt eller tredubbelt socialt och religiöst arv. Arvet avtecknar sig alltid på något sätt. Det finns till exempel en klar skillnad mellan vissa nationella grupper som aldrig skulle tänka sig samboformen före äktenskapet, och det finns andra som tar striden med sina föräldrar och pekar på majoritetens seder och bruk i det moderna Sverige.

Hur överbryggas vi dessa ståndpunkter i Kyrkan som är katolsk, apostolisk och helig. Helig? Ja, vi frågar oss: är vi inte syndare och är vi verkligen på väg att bli heliga? Kyrkans helighet är något annat än hennes medlemmars laster och dygder. Det är en Guds skapelse för människans frälsning, därför är Kyrkan helig! I denna kyrkliga gemenskap har vi alla kallats att medverka och bidra med våra liv. Gud hjälpe oss därtill!

De unga och framtiden i Kyrkan

Att frågan om äktenskapet kommer upp som ett tema på Pastoralrådet visar på en samlad kraft som genomsyrar vårt katolska tänkande om äktenskapet och familjen. Det är bra att engagemanget kommer till gemensamt uttryck men naturligtvis ännu bättre om man kan finna vägar att stödja de unga på rätt sätt. Det var ju också hela syftet med familjesynoderna för några år sedan och aktualiserades med Världsfamiljemötet i Dublin 2017. Hela Kyrkan är ju som alltid engagerad för familjerna. Redan 2016 fick vi på svenska påven Franciskus' apostoliska uppmaning *Amoris Laetitia* – Glädjen att älska, översatt av Ylva-Kristina Sjöblom och utgiven på Veritas förlag.

Den har också studerats på andra språk i stiftet. Katolska Utskottet för Äktenskap och Familj skickade sedan till alla församlingarna 2018 ut påvens uppmaning med en studie – och diskussionsplan med Bildas hjälp. Hur det har använts vet jag tyvärr inte.

Under familjeåret 2021-2022 försökte jag uppfylla påve Franciskus uppmaning att gå tillbaka till *Amoris Laetitia* och predika ett antal gånger om några av dess viktiga teman. Predikningarna finns tillgängliga på stiftets hemsidan under Katolska utskottet för äktenskap och familj, Artiklar och texter.

Många vet säkert att en livlig debatt uppstått i kyrkan när det gäller de frånskilda och civilt omgiftas situation. Vi behöver inte här ta upp alla de svåra tolkningsfrågor som följt delar av påvens undervisning.

Om familjesynoderna och Världsfamiljemötet blottat spänningar och åsiktsklyftor i kyrkan så har helgonförklaringen av två gifta, Louis och Zélie Martin, 2015 varit desto mer enande och uppmuntrande. Överraskande många kom för att be på de platser i stiftet där relikerna ställdes ut. Det är en läxa i sig att just det konkreta exemplet på ett autentiskt kristet liv i äktenskap och familj uppväcker så stor entusiasm och tacksamhet.

Familjerna, missionen och evangelisationen

Det är särskilt viktigt att lägga märke till påvens val av dag för helgonförklaring av den heliga Louis och Zélie Martin, det var den 25 oktober 2015 och dagen sammanföll med Världsmissionsdagen det året. Också deras saligförklaring ägde rum på världsmissionsdagen. Vi har all anledning att se allt som rör den stora frågan om äktenskapet i just missionens eller evangelisationens aspekter.

Det placerar alltså in allt vi vill åstadkomma för att stödja äktenskap och familj i framtiden i missionen, det vill säga den alltid

nya och levande önskan att förkunna Jesus Kristus i världen på nytt. Äktenskapet och familjen är alltså på något sätt den Heliga Andes väg att nå ut till människorna som törstar efter Gud och som söker vägar till sann mänsklig utveckling och lycka. Parallellt med klart definierade målsättning gör sig andra röster hörda som vill omdefiniera äktenskapet. Allt detta kan verka stötande för oss men vi inser att vi aldrig kan bemöta utmaningarna med upprördhet eller alarmism.

Den kristna familjen – ett tjänande ämbete I Kyrkan

I en liten bok utskottet gett ut i översättning av en del av kardinal Marc Ouellets bok ” *Det sakramentala äktenskapets teologi*”, skriver han (sid 65) om ”huskyrkan” och där kan vi se ett exempel just hos makarna Martin, Lilla Thérèses föräldrar. Kardinalen säger: ”Den teologiska reflektionen i fråga om äktenskapets sakramentalitet brukar komma fram till mysteriet och det tjänande ämbetet i den kristna familjen som ”huskyrka”. Här betonas alltså *familjens tjänande betydelse* och det är just detta tjänande av Gud och medmänniskor som är det stora med makarna Martins vittnesbörd och helighet.

Platsen ”huskyrka” har sina rötter i Nya testamentet och i kyrkofädernas skrifter, särskilt S:t Johannes Chrysostomos, men de återupptäcktes av Andra Vatikanconciliet. Det kan man läsa i *Lumen gentium*, 11!

Man kan nu fråga sig om det finns, eller kan finnas, något nytt att säga om kyrkans lära om äktenskapet och om etiken i det äktenskapliga förbundet med tanke på barnens tillkomst genom föräldrarna som Guds medskapare av mänskligt liv. Det finns de som går ganska långt i sina krav!

Kyrkan och ”moderniteten”

Men måste det finnas något nytt att säga? Många förefaller övertygade att något nytt måste sägas och formuleras. I en understreckare i Svenska Dagbladet på Maria Magdalenas festdag i juli skrev tidigare svenska ambassadören vid den Heliga Stolen, Ulla Gudmundson, att man måste se de omskrivna skandalerna i katolska kyrkan som ett "tecken på en konfrontation mellan den katolska synen på den mänskliga sexualiteten och moderniteten". Som utomstående uppfattar hon de inre spänningarna i kyrkan som "den sista smärtpunkten i kyrkans försoning med den moderna tiden och dess tänkande." Tidigare ambassadören tycks vänta sig ett uppbrott i Kyrkan, ett paradigmskifte.

Man bör ändå inte som katolik ifrågasätta eller utmana det som Kyrkan definierat som lära. Ingen har personlig kompetens att göra det, varken teologer eller välinformerade lekmän. Gud talar till oss genom Skriften och traditionen så som den framläggs av Kyrkans läroämbete, magisterium, och Petri efterträdare. Varför skulle man vilja eftersträva något nytt - som inte kan bekräftas i Uppenbarelsen?

Är det inte en Guds gåva att upprepa sanningen som Gud själv uppenbarat. När det gäller livets fortplantning på jorden, denna underbara alltid lika överraskande livsprocess, frågar vi oss verkligen om det finns något nytt att säga eller upptäcka? Det stora mysteriet med livet är alltid både gammalt och nytt, ett pågående underverk!

Säkert är många medvetna katoliker införstådda med vad Kyrkan alltid lärt och fortsätter att lära om äktenskapets oupplöslighet och dess krav på obrottslig trohet mellan mannen och hustrun. Under det förra året ägnade utskottet mycken uppmärksamhet åt den helige Paulus VI:s profetiska encyklika Humane vitae från 1968. Budskapet visar på kontinuiteten i kyrkans undervisning om regleringen av barnafödslarna och har upprepats av följande påvar från Johannes Paulus II till Franciskus.

I § 68 av *Amoris Laetitia* upprepar påven Franciskus vad Paulus VI uttryckligen påpekat, nämligen att den inre föreningen mellan den äktenskapliga akten och alstrandet av barn inte får brytas av människan. Alltså inget nytt, men bevarat och förvaltad som en dyrbar skatt!

Del II

Den artificiella födelsekontrollen – konsekvenser i familj och samhälle

Det är lätt att i efterhand konstatera att denna lära, som kontinuerligt framlagts i den katolska kyrkan lett till en allvarlig auktoritetskras inom kyrkan. Man kan följa konsekvenserna på många sätt, bland annat att tusentals katolska kvinnor började använda p-pillret när det börjat massproduceras och spridas globalt. I dag kan vi se resultatet av att samhällena politiskt bortsett från katolsk morallära och befrämjad födelsekontroll i så gott som alla västerländska samhällen. Den upplösning av förståelsen av den mänskliga sexualiteten som Gud gett människan har haft förödande inverkan på det moraliska livet, ökat antal aborter och skilsmässor, sexuell ohälsa generellt och en allvarlig nedgång i befolkningstalen generellt. Indien, med en annan religiös tradition, visar upp skrämmande siffror på selektiva flickaborter. I Sverige har vi haft några sådana fall, som dock upptäckts och sedan helt upphört.

I dag menar många moderna kvinnor med lång utbildning att det är *klimatsmart* att inte ha barn, i alla fall inte mer än ett. Den här utvecklingen har för min egen del inneburit att jag i de äktenskapsförberedande samtalen jag har haft ber paren se sin familjebildning långsiktigt och ställa sig frågan: vilken sorts familj skulle vi vilja ha när vi kommit upp i 60-årsåldern. Jag pekar också ofta på en annan sak som verkar vara på väg att dö ut: familjer med

många syskon. På min horisont ser jag så tydligt sambandet mellan tryggheten i livet och syskonen. Även om man inte kommer överens med sina syskon finns det alltid där och ingen behöver uppleva sig som ensam, kontaktlös och övergiven på ålderns höst. Vi får frågan: hur blir livet för ensam barnen, medan de lever och när föräldrarna är borta?

Psykisk ohälsa – orsaker och förklaringar?

Min tes är att den så kallade psykiska ohälsan, som beskrivs i oroväckande termer av psykologerna, beror på avsaknaden av syskon. Den som har syskon är rik, även om syskonen bor på annat håll. I dag premierar samhället – och åsiktskorridorerna – den lilla kärnfamiljen, det minimala, det mest lättskötta i det korta perspektivet! Men ställ åtminstone frågan: "Hur blir det sedan?"

De unga i dag – även katoliker – tänker som samhället lärt dem, inte som Kyrkan som är den enda som har kompetensen att undervisa om Guds plan med människa genom äktenskapets sakrament. Paren hinner knappt ta del av kyrkans undervisning förrän de hänvisar till samhällets praxis. De påverkas också av opinionsbildare inom media som framhåller alla sexuella samlevnadsformer som likvärdiga.

Queer och trans – vad är vårt svar?

Åsiktsförtrycket är mycket större än vi kan föreställa oss och därför är det svårt för våra ungdomar i skolan upp till studenten att stå upp för den kristna människosynen och den kristna familjeinstitutionen. "Trans- och intersexpersoner är föredömen för queerteoretiker och många som är gay och lesbiska, trans eller intersexuella stödjer queerprojektet i vår tid som ett sätt att stärka sina minoriteters rättigheter och understryka att ingen annan skall tala om för dem hur de skall leva", säger Fredrik Svenaeus i en bok som kommer i år. Han är professor vid Centrum för praktisk kunskap på Södertörns högskola.

Det säger sig självt att dessa tongångar är vardagsmat för katolska ungdomar i dag. Med rätt stöd från Kyrkan och kärleksfull uppmärksamhet i församlingarna kan de finna sig själva och vara lyckliga med sin katolska identitet. Uppmärksamhet, öppenhet och goda kunskaper om ungdomars livsvillkor i dagens samhälle är viktigare än indoktrinering eller alarmistisk undervisning. Ungdomarna som är lyckliga i sin kristna identitet och känner att Jesus vandrar med dem är de viktigaste missionärerna för framtiden.

När detta sker måste kyrkan bemöta dem på ett förstående och icke fördömande sätt men samtidigt peka på att de katolska gifta kan förverkliga sin kallelse som kristna makar i sökandet efter heligheten. De kristna makarna lever i denna värld, men är inte av denna värld, eftersom de hör till Kristi kropp genom initiationssakramenten och genom sin tro. Har de valt att lämna sin katolska tro kan de fortfarande vilja gifta sig kyrklig men bara för den yttre traditionens skull och inte därför att de i sin kärlek också funnit Guds kärlek. Gud vet det. Hans välsignelse av också de religiöst likgiltiga paren ger dem något det inte kunnat ana: en förnyad tro, en starkare kärlek och ett hopp som berikar dem.

Äktenskapsförberedelserna – dialog eller indoktrinering?

Min erfarenhet av att förbereda par genom en äktenskapsförberedande kurs är att det visserligen går att uppnå en god nivå av dialog och förståelse men att det i allmänhet ändå inte går på djupet och vinner full acceptans i det kommande livet tillsammans. Det som verkligen hjälper är de goda föredömet paren kan se hos andra, hos föräldrarna, hos levande praktiserande och lyckliga katolska barnfamiljer. Finns dessa förebilder är det Guds hand som visar sig och Guds nåd som undervisar.

Jag vill påstå att den auktoritetskris jag talade om, alltså att många av kyrkans teologer och präster som öppet gått emot Pius XI,

konciliet, Paulus VI och Johannes Paulus II, har undergrävt den katolska moralen i praktiken och vilselett de troende att välja en annan väg, en individualistisk och relativistisk väg. Det avslöjar sig snart i religiös praxis. De har psykologiserat tron. Fler försummar nu söndagsmässan, fler biktar mindre och mindre.

Jag ville försvara Kyrkans autentiska lära mot ifrågasättandet som blivit en antilära. Kanske några av er sett den lilla skriften, "Varför måste man i dag som katolik "försvara" *Humanae vitae*?"

Den som klarast sett att denna upplösningstendens mitt i kyrkans liv är påven emeritus Benedikt XVI som hävdar i en lång artikel att missbruken bland prästerna och de otillåtna sederna i vissa prästseminariet har sin förklaring i just den upplösning av sexualmoralen som slog ut i full kraft på 1970 – 80 talen. Jag har med mig några exemplar av hans långa inlägg här på svenska.

När vi alltså vill göra ansträngningarna för att stödja det katolska äktenskapet som en av Gud instiftad institution i Kyrkan och i samhället så måste vi börja med den rätta grunden, även om många katoliker anser sig förstå saken bättre och kräva en förändring av kyrkans lära. Eller om det inte är möjligt, "förhålla sig" till etablerad lära med viss distans eller reservation och ändå tro sig vara trogen katolik!

Del III

Modeller för att överföra katolska värden i äktenskapen

Vad man nu i olika sammanhang funderar över är om de unga kan acceptera kyrkans undervisning eller om man ska dra slutsatsen att den driver ungdomarna från kyrkan. På senare tid har ett nytt problem uppstått på grund av skandalerna inom kyrkan när det gäller sexualiteten och det är kyrkans trovärdighet som undervisande gemenskap.

Man måste alltså tidigt i all trosförmedling skilja på vad som är oföränderlig katolsk lära om äktenskapet och det pedagogiskt pastorala sättet att förmedla sanningen om äktenskapets sakrament. En stor hjälp har här kommit till och det är presentationen av Johannes Paulus II:s "Kroppens teologi" som bland andra dominikansyster Sofie i Rögles kommunitet gjort tillgänglig för många.

Jag har arbetat på ett förslag till mer reflekterande frågor till paren som gör sin vigselanmälan med den präst eller diakon som ska assistera dem vid bröllopet. Vem som helst kan förstå att de frågor som paren ska besvara med ja eller nej i vårt nuvarande formulär för vigselanmälan är uppställda efter reglerna i den kanoniska lagen. Det blir lätt en formalitet att svara på dem. Som hos en myndighet som är ett obligatorium. Svara med kryss! Frågorna kan finnas kvar i formuläret men vid själva samtalet måste frågorna enligt min mening vara mer anpassade till parets situation som blivande makar.

Det är enligt min mening också ett rimligt krav att paren går en kurs som tar minst 6 månader totalt för att få tillfälle att lära sig det viktigaste i det kristna äktenskapet och också ha tillfälle att diskutera aspekter som är nya för dem och som angår dem på allvar första gången. Det bör förslagsvis finnas ett stiftsdokument som föreskriver en sådan ordning vilket gör att medvetenheten om att äktenskapet är ett sakrament som Kyrkan definierar och förklarar ökar. Förberedelserna får inte gå för fort som ofta sker på grund av tidsbrist.

Ta frågan om homosexuella böjelser eller till och med relationer. Här uppvisar kyrkan i Sverige enorma motsättningar, delvis på grund av historiskt arv, delvis av moderniteten. I en och samma Kyrka! Hur överbryggas det? Bibeln? Ja, försöker vi, blir det krig!

Får jag här bara nämna i parentes en sak som bedrövat mig en gång. Jag har översatt en bok av erkända exegeter som studerat ämnet homosexualitet i Bibeln. Den skrevs på franska och översattes till engelska och fick goda recensioner. Men hos oss vill ingen, inte ens katolska förlag, ge ut den, trots att jag inte begärde arvode. I Kyrkan i övrigt kan man skriva om det och ge ut böcker, som lovordas och kritiserats, men de ges ut. Vad jag vill säga här i dag är att den här frågan inte kan vara tabu i diskussionerna om äktenskapet. Men man måste inte därför gå med strömmen och förlora kontakten med grunden i Bibeln och i läran om sexualiteten.

Behovet av sanning

Inledningsvis talade jag om den frihet och det utrymme våra ungdomar behöver för sin utveckling i Kyrkan och i Sverige. Men jag talade också om behovet av en fast grund. De unga vill faktiskt veta vad Kyrkan lär och vad som förväntas av dem. Vi får inte svika dem. Kyrkan måste ge dem den fasta grunden, hjälpa dem att bygga på berggrunden. När stormen kommer och regnet öser ner står det hus de byggt kvar. Det var inte byggt på lös sand utan på klippan. Den klippan är Kristi kyrka.

Vi kan i en värdering av vad äktenskapen betyder i vår tid ha anledning till både oro och tillförsikt. Å ena sidan är de invandrande familjerna en mycket livskraftig gren i befolkningen. Å andra sidan ser den ursprungliga svenska befolkningen ut att utsätta sig för en skadlig självtukt med minskade födelsetal och ett permanentande av könsneutrala samlevnadsformer som likvärdiga med äktenskapet i traditionell mening. Det kan i alla fall se så ut i den inflytelserika toppen av samhället. Vad som rör sig i roten syns mindre men kommer att vara avgörande för landets framtid. "Talrik befolkning är kungens ära, brist på folk blir furstens fall", säger Ordspråksboken (14:28).

Tankar om förebilder

Den som lever får se. Kyrkan kommer att ha en viktig roll att spela, som tidigare, både för det jordiska livet och det himmelska som Gud kallar sina älskade varelser till i evigheten. Det som också i alla tider håller bilden av äktenskapet som en viktig och älskad institution i samhället är de kungliga äktenskapen. Folket, vi alla, ser alltid på kungafamiljerna med kärlek och tacksamhet. Hur det går för de kungliga i deras äktenskap är – även för republikaner på vänsterkanten – på något sätt allas ”hjärtesak”. Den inställningen ska inte underskattas när vi försöker se framtiden positivt för äktenskap och familj.

Menar vi allvar med tanken att satsa på familjen i Kyrkan och i församlingarna kan vi i alla fall börja med det viktiga steget att svara på frågorna i stiftets vigselanmälan. Det är lätt hänt att man alltför fort läser dem och svarar men utan förstå frågornas allvarliga innebörd. Jag har gjort några av dem lite mer lättillgängliga men i princip är det frågor alla som ska gifta sig kan besvara om de haft en bra äktenskapsförberedande undervisning. Titta gärna på frågorna och diskutera dem.

Familjelivet bygger ett sakrament som kan jämföras med Kristi förhållande till sin Kyrka som är Hans kropp. Allt ryms i den kristna familjens trohet och kärlek. Den är också plantskola för alla kallelser till det kristna livet i praktiken.

Frågor och samtal om äktenskapets väsen och viljan till äktenskap och familj inför en planerad vigsel.

Frågor till mannen och kvinnan.

Grundar sig er vilja till äktenskap på önskan att bilda familj?

Grundar sig er vilja till äktenskap på personlig ömsesidig kärlek?

Har ni sedan ni träffats fått en inre övertygelse att ni kallats av Gud till äktenskap med varandra?

Har ni samma religion?

Hör ni till samma kyrkliga gemenskap eller olika men kristna?

Känner ni er inför vigseln mogna att med rätt intention samtycka till äktenskap?

Har ni genom förlovning, eller på annat sätt, i ord uttryckt er vilja till äktenskap med varandra?

Har ni genom den förberedande undervisningen enligt egen mening fått tillräcklig förståelse för äktenskapet som sakrament?

Är ni medvetna om att det kan finnas allvarliga hinder för att ingå äktenskap som till exempel släktskap, tidigare kyrklig vigsel eller ärftlig svår sjukdom?

Finns några sådana hinder i ert fall? Är ni medvetna om att döljande av fysiska eller psykiska fakta om er själva som är viktiga för ert äktenskapliga samliv kan göra samtycket till äktenskap ogiltigt?

Har ni undanhållit något av vikt om er själva för varandra?

Har ni avlagt sådana religiösa löften som innebär förbud för äktenskap?

Säger ni ja till äktenskapet som ett förbund mellan två personer av olika kön som utesluter varje annan person i den äktenskapliga relationen?

Säger ni ja till att ett sakramentalt äktenskap som fullbordats genom den äktenskapliga akten inte kan upplösas?

Säger ni ja till att äktenskapets syfte är makarnas enhet och lycka och öppenhet för barn så som Kyrkan lär på Bibelns och traditionens grund?

Är er vilja till äktenskap påverkad genom påtryckningar, tvång eller hotelser?

Är båda era föräldrar positiva till att ni gifter för att leva tillsammans i trohet så länge ni lever? Har ni ställt villkor för att samtycka till det planerade äktenskapet?

Herrens Ord

Låt oss inte glömma Herren Jesu Kristi ord till de skriftlärda: "Därför skall en man lämna sin far och sin mor för att leva med sin hustru, och de två skall bli ett. Vad Gud har fogat samman får människan alltså inte skilja åt" (*Matteus 19: 5.6*).